

egy-egy témára vonatkozó átfogó útmutatókat (például, hogyan töltsünk fel egy videót a YouTube-ra; ezek igen részletesek és különösen akkor hasznosak, amikor többen kapják meg egyszerre ugyanazt a feladatot); 4. tanórákra szánt útmutatókat, amelyek a feladatok megoldásához szükséges eszközöket és készségeket foglalják össze, és rugalmas, az igényekhez igazítható összeállítások.

Az útmutatók a használóképzés szervezetei részei lettek, jól használhatók a távoktatásban is. A tájékoztató szakembereknek több idejük marad az összetettebb problémákkal jelentkező használók kérdéseinek megválaszolására. Az útmutatók szabadon hozzáférhetőek a tájékoztató pultnál, ki-ki akkor veheti őket magához, amikor szüksége van rájuk. Nagyobb csoportok érkezésekor több példányban nyomtatják ki őket.

(Hegyközi Ilona)

62/2018

KOLTAY Tibor: The bright side of information : ways of mitigating information overload. – Bibliogr. In: Journal of documentation. – 73. (2017) 4., p. 767-775.

Az információ „világos” oldala: az információs túlterhelés hatásainak mérséklése

Használati szokások; Információrobbanás

Az információs túlterhelés összetett jelensége korunk információs környezetének egyik „betegsége”, így az információ „sötét” oldalát szimbolizálja, azonban az információs túlterhelés hatásainak mérséklésével a „világos” oldalra is átkerülhetünk. Bár az információs túlterhelés szimptomáinak enyhítésére vannak technológiai eszközeink, sokkal fontosabb, hogy kritikai olvasással és gondolkodással közeledjünk az információkhoz, mindenekelőtt a különböző szakterületekhez kötődő írástudások, főként információs műveltség és adatírástudás révén megszerezhető készségek és képességek csatasorba állításával. Az információs túlterhelés okozta negatív hatások ellensúlyozásában emellett egyre nagyobb figyelmet kap a személyes információkezelés (személyes információmenedzsment, személyes információszervezés, Personal Information Management). Megoldást kínál az is, ha a Lassú Mozgalom (Slow Movement) elveit követve az információ élményszerű jellegét és megélését állítjuk középpontba. A lassú információfeldolgozás ugyanis nem annyira a sebesség mérséklését jelenti, mint a reflektálás igényének megfelelő sebesség megválasztását.

(Koltay Tibor)

Lásd még 1, 20

Információelőállítás, -megjelenítés és -terjesztés

Digitalizálás

63/2018

VARGAS, Mark A. – BRIGHT, Jessica: Rev your engines : racing ahead with mass digitization In: Computers in libraries. – 37. (2017) 7., p. 4-8.

Vigyázz, kész, rajt! Egy autótörténeti fényképgyűjtemény tömeges digitalizálása

Digitalizálás; Elektronikus könyvtár; Fénykép; Könyvtáros-társadalmi munkás; Munkafolyamat; Térítéses szolgáltatás

A floridai The Revs Institute (TRI) nonprofit szervezetként működő közlekedéstörténeti közgyűjtemény, amely az autósport történeti emlékeit és dokumentumait őrzi a 19. század végétől napjainkig, többek között autókat, műtárgyakat, folyóiratokat, könyveket és fényképeket. 2012-ben merült fel a közel 1 millió fotónegatívot és ugyanennyi printet tartalmazó fényképgyűjtemény tömeges digitalizálása – 2017 áprilisában pedig már több mint 460 ezer kép volt

elérhető az online fotóarchívumban, amely körülbelül 6000 képpel bővül havonta. A szerzők az eltelt 5 év tapasztalatait összegzik, kitérve a munkafolyamatokra, a szerzői jog, a metaadatok, a személyi feltételek és a költségek kérdésére, végül cikküket a jövőbeli tervek ismertetésével zárják.

A projekt első évében a TRI a Stanford University Libraries szakmai útmutatásával az érvényes szabványok és metaadat-protokollok alapján kialakította az infrastruktúrát, a munkafolyamatokat, a tárolás és megjelenítés módját, valamint kiválasztotta a digitalizálást végző külső céget. A teljes folyamat minden kép esetén 5 fázisból áll, amelyek mindegyikéhez becsült munkaóraszám társítható, így például 100 dia digitalizálása 6 órát igényel: az első lépés a kiválasztás, előválogatás (60 perc), a második a revízió (60 perc), a harmadik a metaadatolás (90 perc), a negyedik maga a digitalizálás (90 perc), végül az utolsó a revízió és feltöltés (60 perc). A metaadatolás során 32 lehetséges mezőt töltenek ki Excel-munkafüzetekben, az adatok így az egymással összefüggő képsorozatok esetén könnyen másolhatók. A digitalizáláshoz a TRI nem síkgyas szkennereket, hanem 80 megapixeles kamerákat használ, hiszen többek között nagyméretű üvegnegatívokkal is kell dolgozniuk. A legnagyobb segítséget mégis a lelkes önkéntesek hálózata jelenti, akik a világ minden tájáról összesen heti 80 órát áldoznak arra, hogy metaadatokkal lássák el a képeket, beazonosítsák a szereplőket, helyszíneket és autókat, illetve javítsák a felvitt adatokat.

2017-ben a TRI felülvizsgálta az elmúlt 5 év gyakorlatát, és a Stanford University Libraries honlapjáról, amely addig otthont adott az online archívumnak, az OCLC CONTENTdm szoftverének használatára tért át. Döntés született arról is, hogy külső cég helyett 2018-tól házon belül végzik a digitalizálást, így a projekt hosszú távon önfenntartóvá, sőt, nyereségesé válhat. Ez utóbbival kecsegtet az online archívum egy népszerű térítéses szolgáltatása, a képek megrendelése: amióta a TRI 2017 januárjában korszerű, felhasználóbarát online megrendelő-felületet hozott létre, a bevételek jelentősen nőttek. Extra szolgáltatásként tervezik bevezetni a digitális fájlok mellett a printek és vászonra nyomtatott fotók megrendelését, illetve a képminőség javításának opcióját (a tömeges digitalizálás keretében ugyanis nincs mód a színhibák vagy karcolások megszüntetésére).

A digitalizálás egyik legingoványosabb területét a szerzői jogi kérdések jelentik. Az amerikai szerzői jogi hivatal becslése szerint a különgyűjteményekben őrzött dokumentumok 70%-a árva mű – ez igaz lehet

a TRI gyűjteményére is. Az ismert szerzők átadták ugyan a jogaikat, de rengeteg kép tisztázatlan eredetű. A jogtisztázás a tömeges digitalizálás során szinte lehetetlen feladat, a TRI éppen ezért csak a képek utólagos levételére dolgozott ki protokollt, az online vásárlás során pedig a vevőre hárítja a jövőben felmerülő esetleges szerzői jogi problémák miatti felelősséget.

A TRI online fotóarchívuma az elmúlt 5 év tükrében kiemelkedően sikeresnek mondható, így más közgyűjtemények digitalizálási projektjeihez is mintául szolgálhat.

(Szabó Piroska)

Lásd még 13

Audiovizuális, elektronikus, optikai információhordozók

64/2018

MINDEL, David: Approaches and considerations regarding image manipulation in digital collections. – Bibliogr. In: IFLA journal. – 42. (2016) 3., p. 179-188.

Res. arab, francia, kínai, német, orosz és spanyol nyelven

Képszerkesztés a digitális gyűjteményekben: vélemények és szempontok

Elektronikus dokumentum; Fénykép; Fényképezés; Fotoarchívum; Megőrzés

A cikk a felsőoktatási és a kulturális örökséget őrző intézmények digitális gyűjteményeiben folyó képszerkesztéssel foglalkozik. A képszerkesztés nem akar megtéveszteni vagy félrevezetni senkit, csupán abban segít a felhasználónak, hogy hozzáférjen a vizuális anyagok gyűjteményében lévő információkhoz. Bár jó szándékkal is etikai megfontolások merülnek fel a digitális tárgyak módosítása esetén. A cikk az ezzel kapcsolatos közismert szemléletmódot hangsúlyozza, amely sok digitális gyűjteményben már jelen lehet, és az a célja, hogy széles körű vita induljon a feldolgozás utáni szabványosításról.

(Autoref.)

65/2018

THOMPSON, Beth J – BAUGNON, Rebecca A: A collaborative digital oral history collection : building a digital collection of student scholarship documenting latino americans in southeast North Carolina In: Alexandria. – 27. (2017) 1., p. 30-40.

Digitális oral history gyűjtemény Észak-Karolina spanyol nyelvű népessége életének dokumentálására

Egyetemi hallgató; Együttműködés -helyi; Elektronikus könyvtár; Élőszó -mint történeti forrás; Felsőoktatási intézmény

A közelmúltban egy *oral history* projekt valósult meg a *Wilmingtoni Észak-Karolina Egyetemen* (Wilmington) (UNCW) spanyol szakos diákok, a könyvtár tanszék oktatói és az egyetem dolgozói közreműködésével. Az UNCW a *Hispanics in N.C.: Service Learning and Research* (Latin-amerikaiak Észak-Karolinában, közösségi szolgálat és kutatás) elnevezésű kurzus létrehozására kapott programtámogatást egy ösztöndíjalaptól (National Endowment for the Humanities) és az Amerikai Könyvtáros Egyesülettől (ALA) a *Latino Americans: 500 years of history* (A latin-amerikaiak 500 éves története) témában. Ez a kurzus lehetővé tette a hallgatók számára, hogy az Észak-Karolina délkeleti részén élő latin-amerikai közösségekben élőkkel interjúkat készítsenek az Egyesült Államokban szerzett tapasztalataikról. A hallgatók hangfelvételen rögzítették az interjúkat, melyeket később leírtak, és fényképet is mellékeltek hozzá az alanyról. Az oral history fontosságának hangsúlyozása érdekében a könyvtár tanszék oktatóit és az egyetemi dolgozókat digitális gyűjtemény létrehozásával bízták meg. Mivel kevés idő állt rendelkezésre, és a projekt nem biztosított pénzt erre, a digitális gyűjtemény tervezését és megvalósítását a könyvtár több részlege (az információtechnológiai, a különgyűjteményi és a feldolgozó osztály) vállalta. A *Randall Könyvtárban* a meglévő technológiák, rendszerek és tudás felhasználásával létrehozták a *Somos NC: Voices from North Carolina's Latino Community* (Itt élünk: a spanyol ajkú közösség hangja) című gyűjteményt. A cikk célja egy *oral history* projekt gyakorlati ismertetése volt a könyvtári és projekt-munkafolyamatok, valamint az értékelés és a reflexiók bemutatásával. A tapasztalaton alapuló tudásszintézis azt célozta, hogy példát mutasson arra, kis és közepes méretű könyvtárak is – együttműköd-

ve és innovációval – meg tudnak valósítani hasonló projekteket.

(Autoref.)

Információ- és kommunikációs technológia

66/2018

LETNIKOVA, Galina – XU, Na: Academic library innovation through 3D printing services In: Library management. – 38. (2017) 4/5., p. 208-218.

Innovatív szolgáltatások a felsőoktatási könyvtárakban: a 3D-s nyomtatás

Felsőoktatási könyvtár; Használók képzése -felsőoktatásban; Információtechnológia

Kézenfekvő volt, hogy a 3D-s nyomtatók megjelenése után a könyvtáraknak is lépniük kell, hogy élen járhassanak az új technológia lakossággal való megismertetésében. Az Egyesült Államokban elsőként a közkönyvtárak vezették be ezt a szolgáltatást: 2012-ben a New York állambeli Fayetteville Free Library nyitotta meg az első, háromdimenziós tárgyak létrehozására alkalmas hardverekkel és szoftverekkel felszerelt kreatív labort (FFL Fab Lab), amelyet sorra követték a hasonló alkotóterek. Ezzel egy időben az ACRL, a felsőoktatási és tudományos könyvtárak szövetsége honlapján szakmai párbeszéd indult az alkotóterek felsőoktatási könyvtárakban való bevezetéséről. Több kérdés is felmerült a gyakorlati kivitelezéssel kapcsolatban, ám konszenzus övezi azt az állítást, hogy a működő kreatív labor a 21. századi felsőoktatási könyvtár elengedhetetlen része, amely formális lehetőséget biztosít a 3D-s nyomtatás elsajátítására, támogatva az oktatási programot, az egyéni kutatást és alkotómunkát, elősegítve emellett a tantereken átívelő együttműködést is.

Több más felsőoktatási könyvtár nyomdokain haladva a LaGuardia Community College Library média-központja 2014-ben úgy döntött, beszerez egy felhasználói szintű 3D-s nyomtatót (típusa: Makerbot Replicator 2), és azt – egyelőre terem hiányában – hordozható „makerspace”-ként a tantermi oktatás szolgálatába állítja. A szerzők esettanulmányukban az elmúlt 2 évben gyűjtött tapasztalatokat összegzik. A 3D-s nyomtatót először mérnökhallgatók használták:

az egyik kurzusuk keretében kellett csoportonként egy háromdimenziós rácsszerkezetet kinyomtatniuk, amihez az előzetes segítséget (nyílt forráskódú fájl kiválasztása nyomtatásra, formátumválasztás, szoftver használata) az oktatóiktól kapták meg, magát a nyomtatási folyamatot pedig a könyvtár technikai alkalmazottja felügyelte.

Az ebben a projektben szerzett pozitív tapasztalatok után került bevezetésre a 3D-s nyomtatás egy bevezető szintű biológiai kurzuson 2015-ben. A szemesztereken átívelő kísérlet három fázisra tagolódott (2015. február–március; 2015. március–június; 2015. szeptember–december). Míg az első fázisban a diákoknak egyénileg kellett egy molekula modelljét kinyomtatniuk a könyvtár 3D-s nyomtatóján, amihez csupán egy rövid útmutatást kaptak a biológiaoktatójuktól, a tényleges segítséget és irányítást pedig a könyvtárosok biztosították a gyakorlatban, a második fázisban már 4–5 fős csoportok kapták ugyanezt a feladatot, sok munkaórát megspórolva így a könyvtár személyzetének. A projekt harmadik fázisában tovább javították a hatékonyságon azáltal, hogy a feladatot ismertető órát a könyvtáros tartotta a könyvtár számítógéptermben, így a diákok minden információt már ekkor megkaptak, emellett egy könyvtári gyakornok is segédkezett a nyomtató használatával kapcsolatos időpont-egyeztetésekben. A második és a harmadik fázis után egy 11 kérdésből álló kérdőívvel nyertek összemérhető visszajelzéseket összesen 26 hallgatótól, amelyek azt igazolták, hogy a 3D-s nyomtatás révén jobban el tudták sajátítani a tananyagot, nőtt a motivációjuk és a magabiztosságuk, és hogy nagyra értékelték a könyvtárban kapott segítséget. Arra a kérdésre, hogy a jövőben is szívesen vennének-e részt ilyen feladatban, a harmadik fázis végén a diákok egyöntetűen igennel feleltek.

A szerzők véleménye szerint bár a 3D-s nyomtatás még csak most került be a tantermekbe, néhány éven belül a természettudományok kulcsfontosságú szemléltető eszköze és a diákok motivációjának fő ében tartója lehet, ezért is fontos, hogy a felsőoktatási könyvtárak megosszák egymással a 3D-s nyomtatási szolgáltatások tervezésével és menedzselésével kapcsolatos tapasztalataikat.

(Szabó Piroska)

67/2018

REYES, Betsaida M.: iPad and android tablets : wonder pills or placebo for academic library staff?. – Bibliogr. In:

Library hi tech. – 35. (2017) 3., p. 393-407.

iPadek és androidos tabletek: csodagyógyszer vagy placebo a felsőoktatási könyvtárosok számára?

Felsőoktatási könyvtár; Információtechnológia; Mobilkommunikáció; Továbbképzés

A tabletek tanulási és könyvtárhasználati eszközként való alkalmazásának hatékonyságát illetően megoszlik a mára már viszonylag bő szakirodalom. Ugyanakkor az oktatási szférában és a könyvtári területen is számos sikeres, együttműködésen alapuló csoportos képzési kezdeményezésről (collaborative learning community – CLC) lehet olvasni ezzel kapcsolatban. A mobil eszközök széles körű elterjedésével ugyanis a használók az online könyvtári forrásokat is egyre inkább ezek segítségével érik el, tehát ehhez kell igazodniuk a könyvtárosoknak is.

A cikk szerzői egy évig tartó, együttműködésen alapuló csoportos tanulási programot indítottak a University of Kansas Libraries munkatársai számára. Az első lökést egy 40 ezer e-könyvet tartalmazó csomag és a BrowZine nevű, folyóiratokat mobil eszközön kezelő program beszerzése adta. A cikk szerzőit az inspirálta, hogy egy kutatási támogatás elnyerése révén tableteket, kiegészítőket és appokat vásárolhattak egy kutatási projekthez. Különböző területekről hívtak meg kollégákat résztvevőnek a gyarapítótól a katalogizálón át a különgyűjteménykezelőn keresztül a használóképzést végző munkatársig, hogy kiderüljön, milyen területen mennyire használhatók a tabletek. Fontos cél volt, hogy olyan tanulási környezetet hozzanak létre, ahol a résztvevők növelhetik a mobilkészülék-kezelésben való jártasságukat, magabiztosságukat és megoszthatják tapasztalataikat. A négy szóba jöhető tablettípus közül (Apple iPad, Samsung Galaxy Tab 4, Google Nexus 7, Dell Venue 8) a kipróbálás során végül az iPad bizonyult a legalkalmasabbnak.

A könyvtárosok szakmai és személyes célokra is használták az eszközöket. Feljegyezték tapasztalataikat, meghatározott időközökben találkoztak, és megosztották egymással, hogy milyen új applikációkat fedeztek fel és alkalmaztak munkájuk során. Tippeket adtak egymásnak és nem titkolták a kudarokat sem. A kísérletvezetők a tablethasználati adatokat a munkanaplókból, a meetingek emlékeztető feljegyzéseiből és egy kérdőív segítségével gyűjtötték össze. Az összesítésnél a következő sorrend alakult ki a készülékek alkalmazhatóságát illetően: e-mailezés, interneten való keresés, jegyzetelés, ke-

res és adatbázisokban és katalógusokban, cikk- és e-könyv olvasás, naptár funkció, kutatási konzultáció, dokumentumok felhőben való tárolása, tájékoztatás, projektmenedzsment, könyvtárhasználati órák, prezentációk, hivatkozáskeresés (Zotero), folyóirat-követés (BrowZine), azonnali üzenetküldés. Érdekes, hogy a résztvevők meglepően keveset használták a tableteket. A csoport fele, akiknek a munkájához speciális (katalogizálási, könyvtárközi kölcsönzési) szoftverek szükségesek, havonta csak két-három esetben.

A tabletek legnagyobb előnyének a hordozhatóság bizonyult, mely lehetővé tette például, hogy a kollégák leveleiket munkahelyen kívülről is láthassák, könnyen jegyzetelhessenek, tutoriálokat, webináriumokat és egyéb munkavideókat nézhessenek. Nagyon jól bevált kutatási és konzultációs célokra is. Lehetővé tette a tájékoztatást a referenz pultról elszakadva is, viszont sok tartalommal nem lehetett olyan jól keresni vele, mint számítógépen. Nem volt ideális akkor sem, mikor nagy képernyőre vagy több alkalmazás egyszerre történő használatára volt szükség. Számos egyéb problémát is tapasztaltak, például a hivatali és személyes adatok összekeveredését, a könyvtári

hálózatra való csatlakozás megoldatlanságát. A válaszok 60%-a szerint a munkaköri feladatok ellátását nem javította a tablethasználat. A többség véleménye szerint a tablet jó kiegészítője, de nem kiváltója a személyi számítógépnek.

A kísérletet két szempontból mégis mindenki nagyon hasznosnak ítélte: a tabletek segítségével megismerték a diákok által gyakran használt technológiát, és így magabiztosabban tudtak segíteni nekik. Ezenkívül élvezték a más osztályokon dolgozó kollégákkal való együttműködést. Utóbbi elősegítette a különböző egységekben folyó munka kölcsönös megismerését, és bátorította az osztályok közötti további kommunikációt is. A csoportos együttműködés tehát valóban jó és támogató tanulási környezetnek bizonyult.

A végső konklúzió mégis az, hogy a szintén hordozható laptop jobban megfelel a legtöbb könyvtári munkához. Talán a jövőbeli technológiai fejlesztések és a hibrid gépek olcsóbbá válása fogja megváltoztatni ezt a véleményt.

(Fazokas Eszter)

Lásd még 24, 48, 52, 59

Könyvtárgépesítés, könyvtárépület

Könyvtárépítés, -berendezés

68/2018

RABE, Roman: Anspruchsvolles Projekt in bester Lage : die neue Zentralbibliothek Dresden In: BuB. – 69. (2017) 8-9., p. 478-483.

Res. angol és francia nyelven

Drezda központi könyvtárának új épülete

Könyvtárépület -közművelődési; Városi könyvtár

A korszerűsítés négy éve után a drezdai felújított Kulturális Palota 2017. április 29-én nyitotta meg kapuit látogatói előtt. A legnagyobb intézményi bérelő a Városi Könyvtári Rendszer, amelynek központi könyvtára itt kapott helyet. 1969-ben a szocialista kultúra szimbólumaként készült épület építészetileg

a háború utáni modernizmus egyik legjobb példája, mely saját korában erős befolyást gyakorolt az európai építészetre minden politikai határon keresztül. A könyvtár mellett a másik bérelő a Drezdai Filharmonikusok, akik 1969 óta játszanak a Kulturális Palota koncerttermében. A központi könyvtár újrainvitása nem változtatta meg a drezdai Városi Könyvtár Rendszerének decentralizált szervezetét, mely 19 fiókkönyvtárból és különböző mozgó szolgáltatásokból áll. Nem zártak be fiókokat, a személyzet nem került át a fiókokból a központi könyvtárba. A központi könyvtár gyűjteménye nem fog jelentősen gyarapodni. A könyvtár továbbra is követni fogja a szerény, de naprakész gyűjtemény fenntartásának sikeres stratégiáját. A gyűjtemény jelenleg 295 ezer egységből áll, míg a teljes raktári és tárolókapacitás 305 ezer tételt képes befogadni. Különleges kihívást jelentett a könyvtár tervezése a meglévő belsőépítészeti korlátokon belül. A könyvtári rendszer néhány kompromisszumra kényszerült, mindenekelőtt